

Halasy-Nagy József: Történeti bevezetés a filozófiába. Budapest, 1942. 183 l.

Az utóbbi években egyre több könyv jelenik meg, amely a filozófia, történetével foglalkozik. Rendszerint fokozott igényű művek, amelyek az elmélyedő filozófiai tanulmányokat vannak hivatva szolgálni. Annái meglepőbb, hogy a modern magyar filozófiatörténeti irodalom megalapítója Halasy-Nagy József most olyan könyvvel jelenik meg az olvasó előtt, amelynek célját maga is így jelöli meg: „ezt a könyvet egyenest arra szántam, hogy a tanárjelöltek és teológusok mai tanulmányi rendünk szerint tankönyvnek használják.“

Hogy a magyar filozófiatörténeti irodalomból ez a könyv hiányzott, az egy pillanatra sem lehet kétséges. A tanári vizsgára készülők silány jegyzetekből, vagy Halasy-Nagy József régebben megjelent, nagyobb terjedelmű és igényes könyvéből készültek vizsgáikra, s mindkettőnek megvolt a maga hátrányos oldala. Halasy-Nagy József könyve nem tankönyvnek készült, hanem a művelt nagyközönség olvasmányának, a jegyzetek pedig vagy ebből a könyvből készültek legtöbbször gyatra kivonatokként, vagy a professzorok előadásai alapján sebtében írt kompendiumokból; az ilyenfajta „művek“ pedig már Aristoteles Metafizikáját is elrontották.

Szükségesnek találtam ezt a bevezetést, hogy az előttünk fekvő könyv természetét és feladatát világosabban lássuk. Tankönyvnek készült, s így anyagában igazodott az előírt követelményekhez. Azokat a gondolkodókat és filozófiai irányokat tárgyalja, amelyek a

vizsgák anyagát képezik. Halasy-Nagy József filozófiatörténeti tájékozottsága, s anyagának fölényes uralma azonban áttöri a szűk kereteket, anyagát úgy választja meg, hogy a tárgyalandó rendszerek leglelke jelenik meg előttünk, amit pedig különösen Platonról, Aristotelesről, Plotinosról, Szent Ágostonról, Descartesről és Kant-ról mond, meglepően újszerű nemcsak didaktikai, hanem tudománytörténeti szempontból is. Gondolatainak forrongó érlelődése még e szigorúan körülhatárolt keretű munkán is maradandó nyomokat hagy.

Mivel a filozófia története nem szorosan vett történeti tudomány, szerző ennek tudatában a rendszereket a kiemelkedő gondolkodókön keresztül tárgyalja. Kettős célt szolgál ezzel: egyrészt eleget tesz a vizsgálati követelményeknek, másrészt személyes élményé varázsolja még tankönyvében is a nagy gondolkodók életművét. Tiszta és világos stílusa, amely minden könyvét jellemzi, itt a maga teljességében jelentkezik. Sehol nem enged helyet a félreértésnek, ismertetései pontosak és szakszerűek, ítéletei találók annyira, hogy a tárgyalt gondolkodót az olvasó azonnal el tudja helyezni a gondolat történetében. A nagy rendszerek harmonikus épületekként jelentkeznek előttünk, megalkotóik gondolkodók és emberek is egyszerre anélkül, hogy életrajzi adataik elszűrkitենék művüket. Egyéniségük gondolataikból világít elő.

Annak is élvezetes olvasmány ez a könyv, aki nem gondol izzadó homlokkal a vizsgára; megismeri belőle az emberi szellem történetének azt az oldalát, amelyet nem homályosít el a természettel való

küzdelem, a gondolat fénye ragyog itt árnyékok nélkül. Nem riaszthat vissza senkit az az előítélet, hogy filozófiát vett a kezébe, tehát olvasása alatt állandó szellemi erőfeszítést kell végeznie. Ezt a könyvet úgy írta meg a szerzője, hogy a „homályos“ Hétrakleitos, vagy a még homályosabbnak tartott Kant gondolatai minden értelmes ember számára könnyen érthetően és élvezetes formában jelentkeznek úgy, hogy rendszerük alapjaiból egyetlen lényeges elv sem marad ki. Ma pedig szükségünk van az „escapism“ (menekülés) ilyen formájára, hogy a nehéz időkben biztatást és vigasztalást találjunk az emberi szellem fölényes erejében.

BERKY IMRE

Kisebbségi körlevél. A Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet Közleményei. 1942. VI. évf. 4—5 sz.

Mindég jogos érdeklődésre tarthat számot az a tudományosan feldolgozott híranyag, nemzetiségeink és szomszédaink életére vonatkozó sok részlet, mely a Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet műhelyéből időközönként „Kisebbségi Körlevél“ formájában kerül a nyilvánosság elé. Az idei évfolyam 4. számából elsősorban is Faluhelyi Ferencnek, az intézet igazgatójának „A magyarországi nemzetiségi kérdés jellege és megoldása“ c. tanulmányát kell kiemelnünk. Benne a szerző végigvezet minket a probléma történelmi fejlődésén, bemutatja a különböző megoldási terveket és kísérleteket a nélkül, hogy ő maga bármelyik irányzat mellett határozottan állást foglalna. „A megoldást nem mi, hanem az élet erői fogják meghozni“, állapítja meg, miután leszögezi, hogy a jövőben Magyarországnak is feltétlenül „nemzeti állam“-nak kell marad-

nia, melyben a magyar jogosán követeli magának a „primus inter pares“ szerepét. Kemény Gábor a magyar szórványkérdés úttörőjéről, Ürnösy Sándorról közöl érdekes adatokat, míg Bédi Imre a magyar kisebbség helyzetét ismerteti Dél-Erdélyben a bécsi döntéstől 1941. decemberig. A szeptemberi (5 sz.) körlevélben Szilády Zoltán „Magyar őstelepülések Erdélyben“ c. cikkében az ott élő népek érkezési sorrendjének vitáját igen figyelemreméltó földrajzi érvekkel világítja meg, többek között rámutatva a székelyek és bolgárok egykori együttélésének bizonyítékaira. Szende Zoltán az „Italia irredenta: Nizza, Korzika és Málta“ törekvéseit ismerteti, Deák József viszont „A szlovákság kül- és belpolitikai útja 1918-tól“ címen értekezik. Nagyon érdekes Pusztai-Popovics József közleménye a Lupu-féle új román származási elméletről, melyet egy levélváltás tükrében mutat be. Ebben nem kevesebbről van szó, mint hogy a románok „az örök Róma fiai“, de ugyanakkor „a régi világ legjelentősebb, leghíresebb népének“ (a trák, dáko-géta népnek) utódai. A körleveleket Figyelő-rovat, valamint könyv- és folyóíratszemle egészíti ki.

V. Gy.

Révay József, Ókori író — mai olvasó. Parthenon - tanulmányok 2. sz. — Franklin kiadás, 1942. 96 l.

Ez a kézbesímuló, már alakjával is *vademécumnak* kínálgató könyvecske nem latin-görög szakos tanárok számára készült, legálább is nem elsősorban az ő számukra. A szerző mindannyiunk könyvének szánta, akik hiszünk abban, hogy klasszikus földön kezdett az ember európaivá lenni.